

ศิลปนิพนธ์ ‘ภูมิปัญญาไทย’

ในต่างแดน (1)

จาก ‘เป็ล้าน้อย’ ถึง ‘ฤาษีตัดตน’

เป็นข่าวเป็นคราวขึ้นหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อย ๆ กรณีประเทศไทยถูกชาวต่างชาติช่วงชิงทรัพย์สินทางปัญญา ด้วยการแอบไปจดสิทธิบัตรภูมิปัญญาไทยในต่างแดน ทำให้เราต้องคอยตามทวงคืนอยู่บ่อย ๆ

กรณีศึกษาที่ทุกคนยังคงนึกถึงอยู่เสมอก็คือ เป็ล้าน้อย พืชสมุนไพรพื้นบ้านของไทย ในตระกูลข่อยโบราณระบุไว้ว่ามีสรรพคุณโดยใช้ใบในการบำรุงธาตุ ใช้ดอกแก้พยาธิ ถูกดองสุรากินขับโลหิตระดูในเรือนไฟ เปลือกและกระพี้ช่วยย่อยอาหาร แก้เลือดร้อน แก้กันขับเลือดหนองให้ตกและขับไล่เดือน รากขับผายลม

ปี พ.ศ. 2513-2517 เป็ล้าน้อยมีรายชื่ออยู่ในรายงานการร่วมมือศึกษาวิจัยในโครงการช่วยเหลือของผู้เป็นที่ให้แก่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยเป็ล้าน้อยสามารถสกัดสารที่มีชื่อย่อว่า CS 684 มีฤทธิ์ในการรักษาแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้

ภาคเอกชนของผู้ปั้นเสียงเห็นว่าเป็นเป็ล้าน้อยมีศักยภาพที่จะสกัดเป็นยาได้ ในปี 2526 ผู้ปั้นได้นำสารดังกล่าวไปจดสิทธิบัตรภายใต้ชื่อ “เป็ลลาโนทอล Plaunotol”

นอกจาก “เป็ล้าน้อย” ยังมี “กวาวเครือ” พืชสมุนไพรไทยอีกชนิด ที่ถูกนำไปจดสิทธิบัตรยังต่างแดน

กวาวเครือเป็นพืชสมุนไพรที่ชาวไทยรู้จักกันเป็นอย่างดี ได้มีบันทึกวิธีใช้อยู่ในตำรับยาของหลวงอนุสารสุนทร มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงเลือดลม กระตุ้นเลือดลมและประจำเดือนให้มาตามปกติ เป็นยาอายุวัฒนะ บำรุงกันผมหงอก แก้โรคตาฝ้าฟางและค้อกระจก รวมทั้งกระตุ้นการเพิ่มขนาดของทรวงอก และดูแลผิวพรรณ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาใช้เพื่อความงามมานานนับสิบปี แต่กลับถูกบริษัทเครื่องสำอางรายใหญ่ของประเทศญี่ปุ่นนำไปจดสิทธิบัตร เมื่อปีพ.ศ. 2545 โดยอ้างคุณสมบัติของสารสกัดจากกวาวเครือว่าสามารถคงความอ่อนเยาว์ของผิวพรรณ บำรุงกันเมลา닌

การจดสิทธิบัตรในครั้งนั้น ได้จดสิทธิบัตรผูกขาดครอบคลุมถึง 20 รายการที่เกี่ยวข้อง เช่น สารสกัดจากกวาวเครือ วิธีการสกัด รวมถึงการนำสารสกัดไปใช้เป็นส่วนประกอบของสารที่มีคุณสมบัติในการดูแลผิวพรรณอื่น ๆ

ไม่เพียงแต่พืชสมุนไพรไทยเท่านั้นที่ชาวต่างชาติสนใจนำไปจดสิทธิบัตร แม้แต่ข้าวหอมมะลิของไทยก็ยังได้รับความสนใจจนนำไปจดสิทธิบัตรยังต่างชาติเช่นกัน

พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของไทย หรือที่รู้จักกันดีในนาม

ข้าวหอมมะลิ เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ได้จากการรวบรวมพันธุ์มาจาก จ.ฉะเชิงเทรา ในปี พ.ศ. 2488 มีการประกาศเป็นพันธุ์ข้าวรับรองและเริ่มแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502

สงครามแย่งชิงพันธุ์ข้าวหอมมะลิ เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2541 บริษัท ไวซ์เทค อิงค์ ของสหรัฐฯ ได้ยื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าข้าวโดยใช้ชื่อว่า "จัสมาลิ" ซึ่งออกเสียงคล้ายคำว่า "จัสมิน" ที่หมายถึงข้าวหอมมะลิของไทย มีการโฆษณาสรรพคุณให้คล้ายคลึงกับข้าวหอมมะลิของไทย และนอกจากนี้ยังพยายามจะจดทะเบียนสิทธิบัตรด้วย

และในปี พ.ศ. 2544 กระทรวงเกษตรสหรัฐฯ ได้มีความพยายามนำเอาพันธุ์ข้าวหอมมะลิไทยไปปรับปรุงพันธุ์ เตรียมจดสิทธิบัตรเป็นพันธุ์ข้าวของตนเอง ภายใต้ชื่อโครงการ "Stepwise Program for Improvement of Jasmine Rice for the United

States" โดยมี ดร.เจ.เนล รุทเกอร์ ผู้ว่าการสถาบันวิจัยข้าวแห่งชาติ เดล บัมเพอร์ เป็นหัวหน้าโครงการ นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษา และวิจัยเอเวอร์เกตคลส์ ของมหาวิทยาลัยฟลอริดา และสถาบันวิจัยและขยายพันธุ์ข้าว ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เข้าร่วมในโครงการนี้ด้วย

นอกจากนี้สหรัฐฯยังได้มีความพยายามที่จะทำให้ "จัสมินไรซ์" เป็นชื่อสามัญ ทั้งที่ "จัสมินไรซ์" เป็นชื่อที่ได้รับการคุ้มครองในฐานะชื่อสิ่งปด้ทางภูมิศาสตร์

ล่าสุดภูมิปัญญาไทยได้รับความสนใจจากต่างชาติอีกครั้ง โดยนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นได้นำคำว่า "ดามิตัดคน" เป็นภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น ไปจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ากับสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่น ในรูปแบบของสิ่งพิมพ์และนิตยสาร รวมทั้งกิจกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับดามิตัดคน

และนี่คือบทเรียนครั้งล่าสุดของประเทศไทย บทเรียนที่มาพร้อมกับคำถามที่ว่า...แล้วเมื่อไหร่เหตุการณ์เหล่านี้จะหมดไปเสียที??

ศศิมา ดำรงสุกิจ

ทีมเดลินิวส์ 38

article@dailynews.co.th

ลิขสิทธิ์ 'ภูมิปัญญาไทย'

ในต่างแดน (2)

ยื่นคำจนจดลิขสิทธิ์

'ฤาษีตัดตน' ในญี่ปุ่น (จบ)

ฤาษีตัดตนเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านของไทยที่รู้จักกันสืบมาตั้งแต่โบราณ เป็นวิถีทางธรรมชาติในการช่วยเหลือตนเองให้มีสุขภาพร่างกายที่ดี แข็งแรง และมีอายุยืนยาวขึ้น

เชื่อกันว่าเป็นท่าที่พระฤาษีผู้บำเพ็ญพรตหรือนักบวชผู้แสวงหาความสงบได้คิดค้นขึ้นมา เพื่อเป็นการออกกำลังกายและบำบัดอาหารเมื่อขณะที่เกิดจากการนั่งสมาธิบำเพ็ญเพียรนาน ๆ

ในทางวิชาการ ปรากฏหลักฐานครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธารามปัจจุบันคือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามวรวิหาร หรือวัดโพธิ์ ใน พ.ศ. 2331 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมคำอธิบาย และปั้นรูปฤาษีตัดตนแสดงไว้ที่วัด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2379 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งวัด ทรงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อรูปฤาษีแสดงท่าคิดตนด้วยสังกะสีผสมสีบุก จำนวน 80 ท่า และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงงอบรูปฤาษีตัดตน โดยพระองค์เองก็ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย แล้วจารึกโคลงเหล่านั้นลงบนแผ่นศิลาจารึกไว้ตามผนังศาลาารอบวัด

จากหลักฐานที่ปรากฏในโคลงแสดงให้เห็นถึงพระราชประสงค์ของพระองค์ไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อให้เป็นคำอธิบายการที่จดไว้ในที่สาธารณะ เปิดโอกาสให้ทุกเพศทุกวัยเข้าถึง และศึกษาจดจำนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและครอบครัวได้ความประสพอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกเวลา

แต่ในช่วงต้นปีที่ผ่านมามีนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นเข้ามาอบรมการนวดไทยที่วัดโพธิ์ หลังจากนั้นได้รับใบประกาศนียบัตรไปดำเนินการนวดแผนโบราณที่ประเทศญี่ปุ่น และได้ยื่นขอจดลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้าว่า "ฤาษีตัดตน" เป็นภาษาอังกฤษ และอักษรพินอินของญี่ปุ่น พร้อมขอซื้อลิขสิทธิ์ "ห้างหุ้นส่วน ฤาษีตัดตน จำกัด" กับหน่วยงานทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น

โดยนักธุรกิจคนดังกล่าวได้ยื่นจดเครื่องหมายการค้าฤาษีตัดตนไปแล้ว 2 เครื่องหมาย คือเครื่องหมายการค้าที่ใช้กับหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ได้รับจดเมื่อวันที่ 24 ก.พ. 2549 และเครื่องหมายการค้าที่ใช้

สำหรับบริการสอนโยคะแบบไทย ได้รับจดเมื่อวันที่ 17 มี.ค. 2549

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลปรากฏว่าได้มีนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นอีกคน ยื่นคำขอจดเครื่องหมายการค้าในผลิตภัณฑ์และบริการในประเภทต่าง ๆ เช่น เครื่องสำอาง อาหารเพื่อสุขภาพ สิ่งนันทนาการและเสียง สื่อแผ่นโยคะ ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสำนักสิทธิบัตรญี่ปุ่น

การยื่นจดลิขสิทธิ์ฤาษีตัดตนของนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจของไทยเป็นอย่างมาก โดยคนไทยที่เป็นเจ้าของสิทธิจะไม่มีการตีพิมพ์สิทธิในทรัพย์สิน ภูมิปัญญาของชาติ ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองในประเทศญี่ปุ่น เช่น การดำเนินการสำเนา การประกอบธุรกิจขนาด หรือการฝึกอบรม

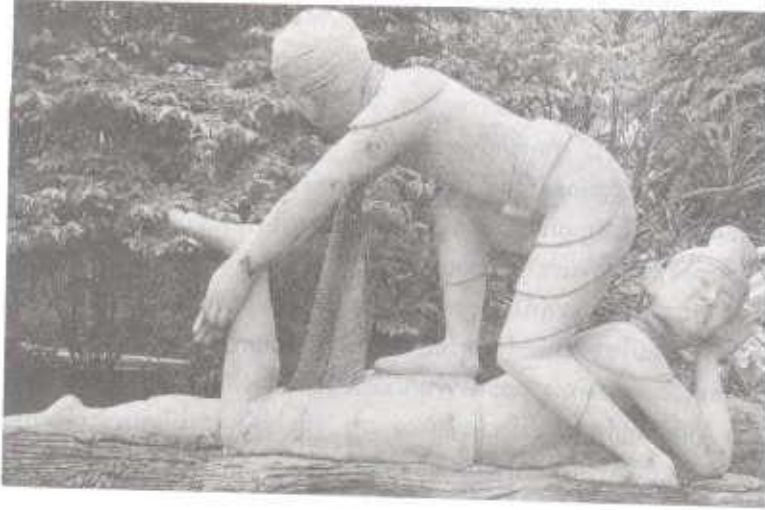
ที่สำคัญคือกระทบต่อจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ที่ต้องถูกละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ล่าสุด กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และได้ทำหนังสือถึงสำนักสิทธิบัตรญี่ปุ่น ขอให้พิจารณาเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายดังกล่าว และไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายดังกล่าว

อีกในอนาคต โดยให้เหตุผลว่าฤาษีตัดตนเป็นท่าสามัญที่ใช้เรียกขานท่าบริหารร่างกาย เป็นภูมิปัญญาของไทยที่มีมาช้านาน ใช้ในการบำบัดอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย เป็นท่าบริหารเพื่อความสมบูรณ์ของร่างกายที่มีมานานหรือมี

นอกจากนี้ยังได้แจ้งนายความในญี่ปุ่นยื่นหนังสือคัดค้านการจดทะเบียนเครื่องหมาย "ฤาษีตัดตน" สองคำขอ เพื่อให้สำนักสิทธิบัตรญี่ปุ่นเพิกถอนการจดทะเบียน ซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสำนักสิทธิบัตรญี่ปุ่น

ส่วนคำขอที่ยังไม่ได้รับจดทะเบียน สำนักสิทธิบัตรญี่ปุ่นได้มีหนังสือแจ้งตอบกรมทรัพย์สินทางปัญญามาว่าจะให้ความร่วมมือกับฝ่ายไทยในการพิจารณาอย่างรอบคอบ และจะเร่งรัดการพิจารณาต่อไป

“ดูยูนิคัตคนไม่ใช่ภูมิปัญญาไทยอย่างเดียวที่ต่างชาติให้ความสนใจ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดภูมิปัญญาไทยอีก เราต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อม ต้องมีการรวบรวมทำเป็นฐานข้อมูลภูมิปัญญาไทย เผยแพร่ให้ประเทศอื่น ๆ ได้รับทราบ ป้องกันการนำไปจดสิทธิบัตรซึ่งต่างประเทศอีก” แพทย์หญิงเพ็ญภา ทวีทรัพย์เจริญ เลขาธิการมูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา กล่าวสรุป.

ศศิมา คำรงสุกิจ

ทีมเคอินิวส์ 38

article@dailynews.co.th